

ELEKTRON BIZNES VA MOBIL TIJORAT

Jomonqulova Fazilat Esirgapovna
SamISI dotsenti
Xolodorova Sadoqat Farkhadovna
SamISI talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqola raqamli iqtisodiyotning muhim y o'nalishi hisoblanmish elektron biznes va mobil tijorat sohasini rivojlantirish yuzasidan fikr va mulohazalarni yuritiladi. Raqamli iqtisodiyot shuningdek elektron, tijorat tushunchasi mamlakatimizda yosh va jadal rivojlanayotgan sohalardan bir ekanligi sababli, ushbu y o'nalish haqida manbalar afsuski yetarlicha topilmaydi. Joriy yetshmovchiliklarni t o'ldirishni o'z hisamizni qo'shish maqsadida, maqolada turli mulohaza va takliflar tadim etiladi.*

Elektron biznes bu – internet bo'ylab ma'lumot almashinish o'z ichiga olgan har qanday biznes yoki tijorat operatsiyasi

Mobil tijorat O'zbekistondagi o'rni va undagi rivojlanish holatini o'z ichiga oladi. Shu jumladan, tarmoq va mobil ilovalar, ishonchli t o'lov tizimlari va onlayn savdo tizimlari kabi tushunchaklar yoritib beriladi. Bu maqola jamiyatda mobil tijoratni rivojlantrish uchun muhim omillarni keltirib chiqaradi va tarqatib berish imkonini beradi.

Kalit s o'zlar: *Raqamli iqtisodiyot, mobil tijorat, internet, elektron biznes, elektron tijorat, mobil ilovalar, ishonchli to'lov tizimlari, onlayn savdo tizimlari, shaxsiy ma'lumotlar, savdo-tijorat muammosi, savdo jaroyoni, onlayn xizmatlar, xaridorlar va sotivchilar orasidagi tarmoqlar, reklama, marketing*

Abstract: *This article contains thoughts and opinions on the development of e-business and mobile commerce, which is an important direction of the digital economy. As the concept of digital economy and electronic commerce is one of the young and rapidly developing areas in our country, unfortunately, there are not enough resources about this direction. In order to make our contribution to fill the current shortcomings, the article presents various comments and suggestions.*

E-business is any business or commercial transaction involving the exchange of information over the Internet

Mobile commerce includes its place in Uzbekistan and the state of its development. Including such concepts as network and mobile applications, reliable payment systems and online trading systems are covered. This article presents and disseminates important factors for the development of mobile commerce in society.

Keywords: *Digital economy, mobile commerce, Internet, e-business, e-commerce, mobile applications, reliable payment systems, online trading systems, personal data, trade-trade problem, trade process, online services, buyers and networks between sellers, advertising, marketing*

Абстрактный: *В данной статье собраны мысли и мнения по поводу развития электронного бизнеса и мобильной коммерции, которые являются важным направлением цифровой экономики. Поскольку концепция цифровой экономики и*

электронной коммерции является одним из молодых и быстро развивающихся направлений в нашей стране, к сожалению, ресурсов по этому направлению недостаточно. Чтобы внести свой вклад в восполнение имеющихся недостатков, в статье представлены различные комментарии и предложения.

Электронный бизнес — это любая деловая или коммерческая сделка, связанная с обменом информацией через Интернет.

Мобильная коммерция включает ее место в Узбекистане и состояние ее развития, в том числе освещаются такие понятия, как сетевые и мобильные приложения, надежные платежные системы и системы онлайн-торговли. В данной статье представлены и распространены важные факторы развития мобильной коммерции в обществе.

Ключевые слова: *Цифровая экономика, мобильная коммерция, Интернет, электронный бизнес, электронная коммерция, мобильные приложения, надежные платежные системы, системы онлайн-торговли, персональные данные, проблема торговли-торговли, торговый процесс, онлайн-услуги, покупатели и сети между продавцами, реклама, маркетинг*

Mobil tijorat (ingiliz tilida “Mobil commerce”) mobil qurilma orqali maxsulot va xizmat sotish va tarqatishni taminlaydigan electron tijorat shaklidir. Bu usul, mizozlarga ularni mobil qurilmalarida mahsulotni topish, o'zgartirish va xarid qilish imkonini beradi.

Bugungi kunga kelib jahonagi barcha rivojlangan mamlakatlar iqtisodiyotini raqamlashtirdi desak notog'ri bo'lmaydi. Tabiiyki XX-asrning 20-yillarida g'arb davlatlarida kompyuter texnologiyalarini tarqalishi raqamli iqtisodiyot bilan bir qatorda electron tijorat sohasi ham rivojlanishni bosh me'zoni bo'ladi. Albatta bizni yurtimizda ham soha rivoji uchun keng ko'lamdagi ishlar amalga oshirilmoqda. So'zimizni isboti sifatida yurtboshimizning “Tarmoq va hudud yetishi shart. Barcha darajadagi rahbarlar buni o'ziga kundalik vazifa sifatida belgilab, raqamlashtirish sohasini alifbosidan boshlab o'rganish kerak” degan fikrlarni keltirish mumkin. Berilayotgan e'tiborga qaramasdan mazkur y o'nalishda o'z faoliyatlarini boshlamochi bo'layotgan tadbirkor o'z segmentida yetarlicha ma'lumotlar topishda muomolarga duch kelmoqda. Elektron biznes va mobil tijorat borasida qilingan amaliy va nazariy ishlarni tahlil qilgan holda yangidan yangi taklif va metodlarni yaratish ma'nosida bir qancha ilmiy ishlarni qildik.

Mavzuga oid adabiyotlarning sharxi

Хадиев.Б.Ю Косимов.М.С Taqdbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti nomli

o'quv qo'llanmasidan tadbirkorlikni rivojlantirishning tashkiliy huyquqiy asoslari atroflicha ko'rib chiqilgan tadbirkorlik faoliyati doirasini tadbirkorlik muxitida yuzaga kelgan vaziyatni hisobga olgan holda tanlash muomalasini batafsil yoritib berilgan. Kichik biznes sohasida xo'jalik subektlarini tashkiliy jihatidan t o'g'ri rasmiylashtirish, noaniqlik xav-xatar va tavakalchilik sharoitida tadbirkorlikni strategiyasi va taktikasini tanlash yo'llari ko'rsatib o'tilgan. Biznes reja ishlab chiqarish tartibi, loyixaviy taxlil konsepsiyasi va uslublari shuningdek, investitsion loyihalarni o'rganishda ekispiritiza qilish yo'l-yo'riqlari batafsil bayon etilgan

Asosiy qism: Mobil tijoratning dunyodagi holati kuzatilganda bu sohada kata rivojlanish k o'rsatyotganini sezishimiz mumkin. Mobil tijorat o'zida keng qamrovli tizimlarni, xarid qilish jaroyonlarini va savdo-axborot tizimlarini o'z ichiga oladi. Bu esa mojaralar uchun savdo jaroyonini tezlashtiradi va qulaylashtiradi. Mobil tijoratda rivojlanishni taminlash uchun, onlayn savdo tizimlari, tyarmoq tizimlari, mobil ilovalar, ishinchli to'lov xizmatlari, ma'lumotlar tahlil qilish tizimlari, xususan, yengil ishlov berish uchun yaratilgan tizimlar keng foydalaniladi.

Muhokama

Elektron biznesni kelib chiqishiga nazar tashlayotgan bo'lsak XX-asirning ikkinchi yarm boshlarida axborot texnologiyalar sohasi taraqqiy eta boshlagani bunga turtki bo'lganini kuzatishimiz mumkin. Tabiiyki korxonalar o'rtasida va ularni ichida ma'lumotlar almashunivini sodalashtrish va arzonlashtirishda axborot- kommunikatsiya texnologiyalarini (AKT) ro'li beqiyos. Yirik korparatsiyalarni pulni, vaqtni binolarni, va kuchni tejash maqsadida hujjatli ishlarni qog'osiz texnologiyalarda amalga oshira boshladilar. Bu jarayon albatta ma'lumot almasbunivi tezligini ortishga ham ko'maklashadi. SHuni ta'kidlash keraki, electron tijorat kontsepsiyasi tushunchasi hali internet globalshmasdan oldin paydo bo'di.

Mobil tijorat nima:

Mobil tijorat mobil qurilmalar, jumladan, telefonlar, smartfonlar, planshetlar va noutbuklar orqali ishlaydigan tijorat xizmatlar to'plamidir. Hozirgi vaqda uning tizimi o'nga yaqin to'lov xizmatlarini, shuningdek, dunyodagi barcha yirik banklarning maxsus onlayn –bankning o'z ichiga oladi. Mobil tijoratdan foydalanqadigan mizorlar soni (mobil to'lov) har yili o'sib bormoqda. Aslini olganda, mobil tijorat mobil qurilmalar orqali ishlash uchun optimalshtrilgan elektron tijoratdir. Kengroq ma'noda mobil tijorat mobil to'lovlar (telefon hisobidan to'lov) mobil banking moliyaviy xizmatlar va mobil Internet va ilovalar orqali xaridlarni o'z ichiga oladi.

Mobil tijorat nima beradi?

Ushbu texnologiyadan foydalanish dunyoning istalgan nuqtasidan biznesni samarali olib boorish imkonini beradi. Ayniqsa ushbu texnologiyalar tufayli zamonoviy tadbirkorlar qimmat ofisni ijaraga olishda bosh tortishlari va yaxshi materiallar yoki tayyor mahsulotlarni sotib olish uchun ko'plab xodimlarning xizmatlariga haq to'lash mumkin bo'lgan yoldir, hozirgi raqobat sharoitida buni etiborsiz qoldirib bo'lmaydi.

Mobil tijoratni rivojlantrish.

Mobil tijoratni rivojlanishiga bir qator sabablar yordsam beradi –bu shaxslashtrish darajasining oshishi, mijozlarning xohish-istaklarni tahlil qilishi qobilyati, Tovar/xizmatlarni tezkor qidirishva taqqoslash nuqtaiy nazardan iste'molchining o'zi uchun keng imkoniyatlar.

Mobil tijorat

Telofon hisobingizdan pul o'tkazmasi yordamida siz o'yinlar, tovarlar va xizmatlarni sotib olish uchun to'lashingiz mumkin. Printsip bir xil bo'lib qoladi: saydagi to'lov

shakliga telefon raqamingizni kiritib, abonent raqamli kodni yuborish orqali pull jo'natish faktini tasdiqlash taklifini oladi

Mamlakatimiz prezidenti electron biznesga bo'lgan e'tiborni oshirmoqda

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti 2018-yil 3-iyuldagi PQ-3832-sonli qaroriga binoan iqtisodiyotni raqamli sektorini rivojlantirish borasida davlat tomonidan keng ko'lamli chora-tadbirlar ko'rilmoqda electron hujjat aylanishi tizimlari joriy etilmoqda, electron to'lovlar rivojlantirilmoqda va electron biznes sohasidagi normati-huquqiy baza takomilashmoqda Ma'lumotlarning taqsimlangan reyestri texnologiyalri "sun'iy aql" superkopyuterlar imkoniytlaridan foydalanish, shuningdek, kripto-aktivlar bo'yicha faoliyat jahonini ko'plab mamlakatlarda raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish y o'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ma'lumotlarning taqsimlangan reyeseri texnologiyalari nafaqat iqtisodiyotni ko'plab sektorlariga, balki davlat boshqoruvi tizimiga va boshqa jamotchilik munosabatlariga asta-sekin joriy etilmoqda

O'z navbatidagi keng qamrovli xizmat-korparativ mijozlarga ham oxirgi iste'molchioga ham xizmat ko'rsatadigan Internet-vositachilar paydo bo'lmoqda. Ular avtomatlashtirilgan axborat kanallari orqali mijozlarga xizmat ko'rsatish bo'yicha ishlarni olib boradi.

•sotishdan oldin ishlar potensial xaridorlar va buyurtmachilar bilan ishlash onlayn marketing:

•onlayn buyurtmalar (bevosita bitim bilan bog'liq vazifalar) –xizmat xaridorlar va iste'molchilar, maxfiy axborotni muhofaza qilish;

•moliyaviy xizmatlar –buyurtmalarni bajarish bilan bog'liq onlayn tranzaksiyalarning tarkibiy qisimlari;

•sotishdan keyin ishlar –buyurtma, hisob-kitob, almashtirish, nizolar hal qilishi holatni kuzatish.

Bundan tashqari taqdim etilgan ma'lumotlarga o'zgarish kiritish osonligi va shu tariqa vaqt va harajatlarni tejab qolishni raqamli iqtisodiyot va elektron tijoratning inson hayotida naqadar muhim o'rin egallaganligini ko'rsatadi. Sohani rivojlanayotgani va keng ommaga tarqalayotganinig sababi ham ana shu.

Natija va tahlil

Kuzatishlar shuni kuzatadiki electron tijorat sadda qilib aytganda ijtimoiy tarmoqlar hamda boshqa internet sahifalari kabi electron vositalar ko'magida ehtiyojlarimizni qondiradigan xizmatlar va tovarlarni sotib olish yoki aksincha sotish kabi onlayn tijorat amaliyotidir. Mamlakatimizda bozor munosabatlari hukmronlik qilgan ekan siz kabi tadbirkorlarni faoliyati rivojlanishi hamdir desak mubolag'a bo'lmaydi. Demak jahon standartlarida ishlashimiz biznesimizning takomilashtrib tovarlarimizni jahon bozorlariga milliy brend tarzida olib kirishimizda raqamli texnologiyalarni o'rni beqiyos. Ammo har qanday raqamli biznes boshlashdan oldin uni qayerda shakillantirishingizni bilishingiz kerak. Avvalom bor ichki bozorda o'zingizni sinib ko'rib, keyinchalik faoliyatingizni kengaytirishingiz mumkin. Har qanday holatda ham ular bir xil bosharuv modeliga ega

bo'lad va bunga faqat o'zingiz tanlagan biznes modelining o'ziga xos hususiyatlari ta'sir qiladi

Elektron biznes turlari

Ushbu biznesning asosiy turlariga quyidagilar kiradi:

- savdo maydonchalari (Internet birjalari ,auksionlar , tovarlar va xizmatlar katologlari)
- Elektron xaridorlarni boshqarish;
- portallar (korparativ, axborat, tijorat, shaxsiy);
- Umumiy global tarmoqlarni tashkil etish, texnik xizmat ko'rsatish (tarmoqlar operatorlari tomonidan amalga oshiriladi);
- Moliyaviy xizmatlar (Internet to'lov xizmatlari, ayirboshlash shoxobchalari, Internet banking,);
- Investitsiya fondlari (konsolidatsiyalangan investitsiya fondlari yoki buffer fondlari va)
- Reklama biznesi;
- Aloqa xizmatlari va aloqa vositalari;
- WEB-mastering (vab-sayt yaratish , veb- dasturlash ,vab-dizayn, seytning reklama qilishi);

Elektron biznes kartasi bir necha sahifalardan iborat bo'lgan kompaniya va uning faoliyati haqida mu'lumot. Bunday saytning asosiy vazifasi- potensial mijozga oddiy biznes ma'lumotnomasi yoiki reklama e'loniga o'xshash bo'lib kompaniyaning xizmatlari bilan tanishish uchun imkoniyat berish

Mijozni habordor qilishning yanada rivojlangan shakli – bu tavor xizmatlari haqida batafsil ma'lumot beruvchi va ko'pincha hozirgi narxlar bilan xabardor qiluvchi electron katalog

Bugungi kunda mobil tijorat. Jhon bozorining yarimni nazarot qiluvchi 29 ta yirik uyali aloqa operatorlari uyali telfonlarda Near Field Communicatsions (NFC) texnologiyasidan foydalanishining yagona formatini yaratish uchun allaqachon birlashdilar. NFC texnologiyasiga asoslangan mobil to'lov xizmatlari Yaponiya, AQSH va Buyuk Biritaniyada ayniqsa mashxur .

NFC xizmatidan foydalanish uchun abonent telefoniga maxsus modul o'rnatish kerak . O'rnatilgan chip tufayli telfon va sotuvchi tomonidan o'rnatilgan ma'lumot ni o'qish terminal o'rtasida simsiz aloqa o'rnatildi.

Xulosa va takliflar.

XX asr axborot asri. Xulosa o'rnida ta'kidlashimiz keraki, iqtisodiyotini raqamlashtirish mamlakatlar allaqachon jahon maydonida mustahkam o'rin egallamoqda. Bizning yurtimiz ham jahonning rivojlangan mamlakatlari bilan bir qatorda tilga olinadigan vaqt keldi. Bizdan talab qilinadigan yagona narsa iqtisodiy jihatdan yetuk davlatlar tajribalarini mukamal o'rganib chiqib, hayotimizda tadbqiq qilish. Albatta raqamli iqtisodiyot va electron biznes bu y o'lda "mayoq" vazifasin o'taydi desak mubog'lag'a bo'lmaydi. Endi sz electron biznesni har xil y o'nalishlarini

yaхshiroq tushunganizdan so‘ng ularni kompaniyangiz uchun ishlatish vaqti keldi. Elektron d o‘kon, ijtimoiy mediya marketing xizmatlari va boshqa ko‘p imkoniyatli hizmatlarni taklif qilish orqali biznesingizning rivojlantirishingiz mumkin.

Mobil tijorat,maxalliy tijoratni o‘stirish ,yangi biznes modellarini yaratish va savdo plotformalarini yaratishga katta ahamiyatga ega. U orqali sotish platformalari, reklama va marketing chiqishlari, to‘lov tizimlari va tijorat sitatistikasi kabi muxim ussular mavjud.

FOYDALANILGAN SAIDLAR:

1. <https://www.statista.com/statistics/249855/mobile-retail-commerce-revenue-in-the-united-ststes/>

2. <https://www.insiderintelligence.com/topics/industry/mcommerce>

Foydalanilgan adabiyotlar:

1.“Mobile commerce;Technology, Theory and Applications”muallifi Jason R balliet,2017.

2.Хадиев Б.Ю. Косимов М.С Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti.